

Čekání na Godota

Velké mořské želvy lze spatřit i v Irsku, hrozí jim však vyhynutí

Ostrov Cape Clear na jihu Irsku měří jen šest kilometrů na délku a necelé dva na šířku. Zvládnutá, vřesá a ostružiníky pokrytá krajina, velkolepé nespoutané pobřeží Atlantiku, strmé útesy, megalitické kameny – na jediném ostrůvku tu nalezneme vše, kvůli čemu lidé Irsko navštěvují. Málokdo však ví, že tu lze v létě spatřit i mořské želvy. Oceán kolem ostrova mívá teplotu jen málo přes patnáct stupňů a setkání s tvorem, který žije především v tropech, je tedy překvapující.

V roce 1971 začali pozorovatelé ptáků v okolním moři zaznamenávat první kožatky velké. „Jednou jsem nedaleko odtud tu želvu viděl. Byla obrovská, asi jako menší osobní auto,“ vzpomíná John Bourke, námořník na trajektu zajišťujícím spojení s irskou pevninou. Je to výstižný popis: kožatky jsou největšími želvami světa, v dospělosti dorůstají až téměř 180 centimetrů a mohou vážit skoro tunu.

Želvičky zmatené světly pobřeží často netrefí do moře.

Kožatky se sice rozmnožují v tropech, ale protože v tamních mořích nenacházejí dostatek potravy, pravidelně se odtud vydávají do míst, kde je jí dost. Za rok mohou uplavat i přes 10 000 kilometrů. V severním Atlantiku směřují právě do okolí jižního Irsku nebo do příbřežních vod na východě Kanady. Odpočívají tu a živí se rosolovitým zooplanktonem, zejména medúzami. Aby nabraly dostatečné množství zásob energie, musejí denně zkonzumovat až 200 kilogramů kořisti.

Pro kožatky bývá v Irsku potravy dostatek, ale zatím tu nebyl nikdo, kdo by se sledováním těchto nehlouběji se potápějících plazů, řazených mezi druhy kriticky ohrožené vyhynutím, systematicky zabýval.

A tak jsem se na počátku letošního léta objevila na ostrově Cape Clear já. Oslovila jsem řadu zahraničních odborníků s prosbou o spolupráci a připravila jsem vlastní projekt, na který se podařilo sehnat peníze z irské strany i z domácích zdrojů. Čekání na želvy začalo.

Potrava pro psy a kočky

Mořské želvy, skupina plazů stará více než 100 milionů let, od nepaměti slouží lidem k nejrůznějším účelům. Jako pochoutku si je oblíbili třeba už v dobách staré Mezopotámie. Původní obyvatelé Ameriky vyráběli z želvoviny spony do vlasů, hřebeny či zdobené předměty pro slavnostní ceremonie. Mořeplavci využívali želvy jako zdroj potravy a hlavně díky těmto „živým konzervám“ se Evropanům v 15. století poda-

Obtížná cesta do vln. (Obyvatelé Jávy pomáhají kožatce velké zpět do moře.)

řilo přečkat období, kdy kotvili u amerických břehů a ještě nemohli bezpečně shánět potravu na souši.

Dlouho se zdálo, že počet želv je nevyčerpatelný. V 19. století však přišel rozmach obchodu se želvovinou a později i s želvími vejci, která mířila do špičkových restaurací po celém světě. Dnes je tento obchod zakázaný, želvy jsou ale kvůli masu a chutným vejcím zabíjeny dál a želví vejce lze často spatřit na tržističích rozvojového světa. Vejce přitom bývají kontaminována bakteriemi či parazity a jejich konzumace může způsobovat různé nemoci.

Další nástrahy často souvisejí s rozmnožováním želv. Samice snášejí vejce na vhodné písčité pláže, které ovšem kvůli stavbám a ruchu na pobřeží ubývají. Proto se stále častěji stává, že samice při hloubení hnízda zničí dříve uloženou snůšku. Před několika lety jsem v Mexiku navštívila pláž, kterou pokrývala vejce rozbitá při hloubení hnízda, na nichž si pochutnávali nejen místní dravci, ale hlavně psi a kočky – predátoři, kteří sem přišli až s člověkem.

Mláďata nemají vyhráno, ani když se vylíhnou. Potřebují se co nejdříve dostat do moře, přičemž

se orientují pomocí světla. Záře lidských sídel je může zmást. Stává se, že místo k hvězdami ozářené vodní hladině zamíří do vnitrozemí, kde umírají.

Oproti mláďatům nemají dospělé mořské želvy v oceánu téměř žádné přirozené nepřátele. Velký problém však pro ně představuje intenzivní rybolov. Samy nejsou cílovým úlovkem, zamotávají se však do rybářských sítí nebo hynou, když se pokusí pozřít návnadu na háčku. Podle některých

kde mořské želvy na mnoha místech již úplně zmizely. V Indii vymřely kožatky velké již před rokem 1930. K břehům Malajsie se v polovině 90. let vracealy poslední dvě snášejí samice, od té doby tu však nebyly spatřeny.

Ryba z jiného světa

Dny pozorování na irském ostrůvku Cape Clear se rychle proměnily v ubíhající týdny a ty zase v mě-

Lze si však představit, že za moje marné čekání může i úbytek těchto pozoruhodných tvorů. Kožatky mizejí všude na světě, tak proč by měly přibývat zrovna v irských břehů, kam jich vždy zavítalo jen pár?

Jednou z možností, jak zabránit dalšímu úbytku želvích populací, je rozšířit ochranu, které se želvy do jisté míry těší v Atlantiku: snůšky jsou přesouvány na bezpečná ohrazená místa, kde na vejce ne-

NA POKRAJI VYHYNUTÍ

Ke kriticky ohroženým druhům želv patří kromě kožatky velké (zbývá asi jen 35 680 samic) také kareta pravá (22 900 samic) žijící v tropických mořích, kareta australská (20 285 samic), jež se vyskytuje jen mezi Austrálií a Novou Guineou, a kareta menší (2500 samic), kterou najdeme pouze v Mexickém zálivu a jeho okolí.

Kriticky ohroženým je míván takový druh, u něhož během tří generací počet jedinců poklesl nebo poklesne o osmdesát procent a riziko vyhynutí je mimořádně vysoké. Zbývající tři druhy mořských želv se řadí do skupiny živočichů ohrožených vyhynutím.

FOTO PROFIMEDIA.CZ

Čerstvě vylíhlá mláďata želv se na mexickém pobřeží snaží co nejrychleji dostat do oceánu.

autorů zodpovídají rybáři v Tichém oceánu, kde je úbytek želv výraznější než v Atlantiku, za 80 až 95 procent poklesu želvích populací.

Želvy sužuje také znečištění moří, kvůli němuž mají oslabenou imunitu a snáze podléhají nemocem. Kromě toho požírají plovoucí kusy igelitu, které si pletou s medúzami. Doléhá na ně změna klimatu – tak jako u většiny plazů, určuje i u želv pohlaví mláďat teplota, již jsou vystavena vejce, a pokud stoupne příliš, embrya zahynou nebo se vylíhnou pouze samice.

Čtyři ze sedmi druhů mořských želv včetně kožatky velké dnes odborníci považují za kriticky ohrožené, dalším třem hrozí vyhynutí (podrobnosti v rámečku). Nejhorší je situace v Indickém oceánu,

síce. Začala jsem si připadat jako hrdina slavné hry irského spisovatele a dramatika Samuela Becketta – marné „čekání na Godota“ se protahovalo. Poměrně často mi dělali společnost delfini, spatřila jsem žraloka velikého i měsíčníka, obrovskou mořskou rybu, která vypadá, jako by připlula z jiného světa. Želvy se však neobjevovaly.

Nakonec tito úctyhodní mořští tvorové nepřipluli vůbec, alespoň u Cape Clear jsem je neviděla já ani nikdo jiný. Nejspíš proto, že přes celkový růst globální teploty bylo v této oblasti nejchladnější léto za posledních padesát let. V úvahu však přicházejí i jiné důvody. Možná se letos místo k evropským břehům vydaly kožatky k Severní Americe, která je mnohem blíže plážím, na nichž snášejí vejce.

možou lidé ani predátoři. Vědci a ochranáři také vejce umísťují do umělých inkubátorů. Otázka je, nakolik však i sebelépe organizovaná ochrana želvích snůšek pomůže, když nezmezí vlastní příčiny úbytku vzácných tvorů: znečištění moří, necitlivé metody rybářů, ilegální sběr vajec a zabíjení želv kvůli masu.

Želvy jsem letos v Irsku neviděla, přesto měl výzkum smysl. Pozorování jiných mořských tvorů spolu se zpracováním místních historických záznamů přispěje k lepšímu pochopení, čím jsou počty želv a dalších druhů velkých živočichů v okolních vodách ovlivněny. ■

HANA SVOBODOVÁ

Autorka studuje biologii na Přírodovědecké fakultě UK.

↓ INZERCE

Předplatte si Hospodářské noviny v balíčku s týdeníkem RESPEKT

- Hospodářské noviny a Respekt na rok se slevou 35 %
- Mimořádná nabídka balíčku jen za 4 135 Kč bez DPH
- Možnost doručování každého titulu na jinou adresu

UŠETŘÍTE
až 2 236 Kč

www.iHNed.cz

RESPEKT.CZ

Plati pro nové nebo navýšené předplatné Hospodářských novin.

Jak objednat? předplatne@economia.cz nebo 800 110 022

HOSPODÁŘSKÉ NOVINY
OBSAH ROZHODUJE